

Mõtteid Norra mesilastest ja mesindusest

Jaanipäeva järel kesksuvel toimus EML mesinikele 10-päevane õppereis Norrassen. Loomulikult pakkus reisile mõnusat tausta Norra ühtaegu kaunis ja karm loodus. Sealse suursuguse ajaloo, linnakultuuri ja tänapäevaste arengute hõngu lisas Oslo, Bergen ja Trondheimi linnade külastamine. Ja need Norrale iseloomulikud põhjamaised komponendid liitsid tervikuks mõnusad kohtumised sealsete sõbralike ja abivalmis inimestega. Norra on ilus ja omal kombel armas!

Meie reisikava oluliseks osaks oli tutvumine Norra mesindusega ja kohtumised sealsete mesinikega. Alustuseks külastasime Norra Mesinike Liidu peakorterit ja mesindusfirma Honningcentralen tootmiskeskust Oslost mõnikümmend kilomeetrit põhja pool Kløfta väikelinnas. Honningcentralen on Norra mesinike poolt 1927. a. asutatud meekäitlemise ja müügiga tegelev ühistu, millel on praegu enam kui 1000 mesinikust osanikku. Tootmisvõimsus on kuni 2000 tonni mee töötlemiseks ja pakendamiseks, kuid reaalne tootmismahut aastast on ca 1300 tonni. Ühistus on ametis 15 palgalist töötajat, sealhulgas mesindusinventari kaupluse personal. Ekskursioonil tootmisruumidesse nägime moodsaid ja tõhusaid mee sulatamis- ja pakendamislinaid, mis peavad tagama pakendatava mee väga hea kvaliteedi. Norra MLi tegevjuht Trond Gjessing andis meile põhjaliku ülevaate Norra mesindusest. Norras on kokku enam kui 3000 mesinikku, kellest 2700 on Norra MLi liikmed. Kokku on mesinikel 45 000 mesilasperet ja aastast toodetakse 1 300 tonni mett, sellest umbes pool on kanarbikumesi. Peetakse peamiselt kraini mesilasi (50%), lisaks tumemesilasi (30%), samuti buckfasti mesilasi (13%) ja erinevaid hübriide (7%). Norra riik toetab mesindust tõhusalt nii otseselt kui kaudselt.

Mesinikele makstakse mesilasperede pidamise toetust: alates 25 perest 400 NOK pere kohta (talunikele alates 1. perest), samuti kompenseeritakse osa talvesööda kulust. Mesilashaiguste järelevalvet ja vajadusel tõrjet tehakse riigi kulul ja heal tasemel. Kui näiteks Lõuna-Norra mesilates vallandus 2010.–2011. a. euroopa haudmemädaniku puhang, hävitati haigusest vabanemiseks 3 aasta jooksul kokku ca 3500 mesilasperet. Sealjuures hüvitati mesinikele hävitatud perede väärtus. Mesilaste haiguste seire ja tõrje valdkonda reguleerib spetsiaalne riiklik määrus, mille tagamine spetsialistidega on riigi ülesanne. Samas peavad mesinikud täitma etteantud reegleid: mesilad registreerima ja viima läbi perioodilist järelvaatust.

Meie Norra-reisi kavas oli ka kolme erineva suurusega mesila külastamine. Esimesena käisime Oslo lähistel Hönefossi asulas paiknevas Sigurd Huseby umbes 40 perega mesilas, mis on ühtlasi kohaliku mesinike seltsi õppemesilaks. Mesilas peetakse kraini mesilasi norra raamimõõduga plasttarudes. Lisaks meetootmisele tegeldakse ka mesilasemade kasvatamise ja uute mesilasperede paljundamisega nii oma mesila tarbeks kui müügiks. Huvitavalt oli kavandatud ja ehitatud mesilamaja, kus oli koguni väike lift meekärgede ja mesinike tõstmiseks 2. või 3. korrusele. Spetsiaalse arvutiprogrammi abil oli insenerliku täpsusega korraldatud iga pere meetoodangu kaalumine ja arvestus. Eesmärgiks oli hinnata mesilasperede ja –emade väärtust, et siis parimaid paljundada nii enda kui teiste mesinike tarbeks. Selliselt saaks tõuparandustööd oma mesilas teha ka iga Eesti mesinik. Trondheimist 10 kilomeetrit lõuna pool külastasime Johan Ryggviki väikemesila üht gruppi, kus oli kokku ca 15 mesilasperet. Mesilaspered paiknesid üsna kohaliku tee ääres lehtpuude taga, nii et teel rändajaid mesilased ilmselt kiusamas ei käi. Kuna mesinik Johan ise ei osanud piisavalt inglise

keelt, et meile oma mesilat tutvustada, oli kohalik vallavanem palunud abiks lähedal ukse- ja aknafirmas töötava Marko-nimelise Eestist pärit noormehe. Tema abiga saime Johani mesilast ja mesindust üsna hea ülevaate. Tegemist on mõnusa harrastusmesilaga, kus ka teised seltsi liikmed käivad aeg-ajalt ühiseid arutelusid pidamas ja praktilisi õppusi korraldamas. Meie õppereisi suurim ja kindlasti kõige õpetlikum mesila asus Lillehammerist veidi lõuna pool kõrgel metsasel järvekaldal astangul. Seda mahetootmismesilat peab naismesinik Ingegärd Öien koos elukaaslase Juul Melvoldiga.

Huvitava asjaoluna olgu märgitud, et Ingegärd on Stockholmi muusikaakadeemia haridusega metsasarvemängija, kes aastakümneid Oslo Ooperiteatri orkestris pilli puhunud. Aastal 1993 aga otsustas ta rajada oma talu ja hakata seal maitsetaimi ja mustikaid kasvatama ning mesilasi pidama. Praeguseks on maitsetaimed omapead jäänud, mustikaid söövad linnud, sest suur 300–350 perega mahemesila võtab kogu aja ja armastuse. Ingegärdi ja Juuli mesilas toodetakse müügiks nii mahemett kui mesilasemasid. Emadekasvatuseks vageldab Ingegärd käsitsi kuppudesse, kuhu enne tilgutab veidimematoitepiima. Emakupuraam antakse stardiperesse, kus ühes korpuses on palju noori mesilasi. Korpuse all on emaeraldusvõre, et mõni võõras ema ei saaks juhuslikult stardiperesse sisse lennata ja kuppusid maha närida. Päev hiljem läheb emakasvatusraam kasvatuspere 2. korpusesse, mille all on emaeraldusvõre ja 1. korpus muneva emaga. 2. korpuses pannakse emakupuraami kõrvale mõlemale poole lahtise haudmega kärjed, et noored mesilased tuleksid sinna hauet ja ühtlasi emakuppe hooldama ning toitma. Kaanetatud küpsed emakupud paneb Ingegärd lõpuks inkubaatorisse kooruma. Noored koorunud emad märgistatakse äralõigatud kärjekannudega kärjel, kasutades värvitikku. Noored emad

pannakse paarumistarudesse (neid on Ingegärdil kokku 200) ja viiakse puhta paarumise alale. Kokku õnnestub suvega saada igast paarumistarust 2–3 paarunud ema. Paarumistarud koos paarunud emaga tuuakse koju ja paigutatakse mesilahoone tagaseinale riiulitele, kuni ema võetakse välja ja müüakse. Seejärel läheb paarumistaru noore emaga uuele paarumisringile.

Norras on üleriigiline tõuaretusprogramm, mida ka riik rahaliselt toetab. Valitud emad viiakse võrdluskatseteks 15–20 hindamismesilasse. Nende hinnangute alusel antakse parimate emade tütreid järgmisel aastal tasuta lõplikuks hindamiseks mesilatesse üle kogu Norra. Järgmisel aastal lähevad parimad valitud järglased paljundusse ja müüki. Ingegärdi mesilas on kasutusel ka üks 2013. a. Norra MLI kaudu saadud ja Poola spetsialisti poolt kunstseemendatud tõuema. Ingegärdi paarumismesilas paarunud emade müügihind, nagu ka mujal Norras, on ca 500 NOK. Mesila põhitoodang on siiski mesi. Kevadsuvine mesi vurritatakse välja juuli algupoolel, kanarbikumesi augusti keskel või lõpus. Kanarbikukorjele viiakse mesilaspered kuni 150–300 km kaugusele. Rändelesõit algab hommikul vara kell 5–6. Lennuavad suletakse, tarukorpused tõmmatakse transpordirihmadega kinni. Tarulae võrguga kaetud ava kohal olev soojustusplaat pööratakse parema ventilatsiooni tekitamiseks teistpidi, et see toetuks ca 10 mm kõrgustele liistudele ja pered saaksid rohkem õhku. Ka taru peal oleval plekk-katusel on parema ventilatsiooni jaoks külgedes õhuaugud. Tarud paigutatakse 4-kaupa alustele ja tõstetakse spetsiaalse väiketraktor-tõstuki abil koos alustega autokoormasse. Ning lähebki sõiduks uutele korjemaadele! Tavaliselt jõutakse kohale pärastlõunal. Tarud tõstetakse koos alustega koormast maha, õhtul tehakse ka lennuavad lahti. Mesilased teevad orienteerumislennu ja järgmisel päeval lendavad juba meekorjele.

Mesilast tagasi toodud korpused koos meekärgedega paigutatakse enne vurritamist soojendus-kuivatusruumi, kus on õhukuivati ja temperatuur ca 30 °C. Eriti oluline on see siis, kui osa kärjepinda on veel kaanetamata. Samuti vajab täiendavat kuivatamist kanarbikumesi, mis on üldiselt suurema niiskusesisaldusega. Lahtikaanetusmasin on kahepoolsete aurusoojendusega teradega. Otse lahtikaanetusmasina all on kruvipress, kuhu kukkuvast kaanetisest eraldatakse mesi ja vaha. Lahtikaanetatud kärjed lähevad 8-kärjelisse pöördkorvidega vurri, kus mesi välja vurritatakse, sumba ja filtrite abil vahapurust puhastatakse ja purkidesse või 15 kg mahutavatesse nõudesse pakendatakse.

Ingegärdi mesila mahemee turustamine toimub peamiselt laatadel üle kogu Norra otse tarbijatele. Nii saadakse mahemee eest paremat hinda – 160 NOK/kg või 100 NOK/0,5 kg. Lisaks meele pakutakse müügiks ka mee ja suira segu, mida Juul valmistab kaanetisevaha töötlemisel kasutatava kruvipressi abil. Otsemüügi korras realiseeritakse keskmiselt 7 tonni mett aastas. Ülejäänud mesi läheb Honningcentralenisse pakendamiseks ja müügiks. Aga selle mee eest makstakse tootjatele vaid 50 NOK/ kg, mis on otsemüügi hinnast oluliselt odavam. Ingegärdi mesilaspered paiknevad suvel gruppidega erinevates kohtades korjel. Sügisel tuuakse enamik mesilasperedest kodumesilasse talvituma. Pered talvituvad tavaliselt ühes korpuses. Kevadel võetakse mesilastarul põhi alt ära ja põhja asemele pannakse ajutiselt vahtplastist plaat, mille servadesse on korpusesseinte toeks löödud liistud. Ingegärd leiab, et nii on mesilasperel jahedal kevadel soojem, pere areneb kiiremini ja tarvitab vähem sööta.

Kui mesilaspere laiendatakse 2. korpuse lisamisega, siis võetakse vahtplastplaat ära ja mesilastarule pannakse alla tavaline tarupõhi. Selles Ingegärdi ja Juuli mesilas nägime veel suurt hulka erinevaid väikseid ja veidi suuremaid nippe ja võtteid, mida võiks ka Eestis oma mesilates kasutada. Kindlasti oli oluline ja muljetavaldav see hoolikus, millega suhtutakse heade mesilasemade kasvatamisse ja selle eesmärgi nimel tehtavasse tööparandustöösse. Headel mesilasemadel on kaalukas osa mesiniku edu võimalikkuses, heas meesaagis ja mõnusa mesindusõhkkonna hoidmises. Hea Norra kogemus, mis sealsetest mesilatest meiega Eestisse jõudis, kannab siin loodetavasti head saaki.

Ilus reis oli!

Tekst Aleksander Kilk

Fotod Paavo Püvi